

Міністерство культури України

Національний науково-дослідний реставраційний центр України

Національний виконавчий комітет
Міжнародного центру вивчення питань збереження
та відновлення культурних цінностей (ICCROM)

НАУКОВА РЕСТАВРАЦІЯ. ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Наукові доповіді
XI Міжнародної науково-практичної конференції
(Київ, 11–14 вересня 2018 року)

Частина II

ННДРЦУ 2018

УДК 7.025.4+069.444](477+100)(082)

НЗ4

Видання підготовлено за рішенням оргкомітету XI Міжнародної науково-практичної конференції «Наукова реставрація. Історія, сучасність, шляхи модернізації»

Відповідальний за випуск
Стрельнікова С.О.

Упорядник – науковий відділ інформаційно-видавничої та виставкової діяльності ННДРЦУ (завідувач відділу Ілінг П.В.)

Доповіді друкуються мовою оригіналу в авторській редакції
За достовірність інформації та точність посилань відповідають автори публікацій

НЗ4 Наукова реставрація. Історія, сучасність, шляхи модернізації: наукові доповіді XI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11–14 вересня 2018 року) / ННДРЦУ. – К.: Національний науково-дослідний реставраційний центр України, 2018. – Ч. 2. – 312 с.

ISBN 978-966-8257-09-8

ISBN 978-966-8257-11-1 (ч. 2)

У виданні представлені наукові доповіді XI Міжнародної науково-практичної конференції «Наукова реставрація. Історія, сучасність, шляхи модернізації». Тематика доповідей віддзеркалює широкий спектр проблем реставраційної справи, досягнення та перспективи розвитку галузі в Україні й за кордоном. Видання узагальнює унікальний досвід вітчизняної реставраційної школи, знайомить із здобутками фахівців реставраційних та музейних закладів України, їхніх колег із близького та далекого зарубіжжя, визначає пріоритети щодо подолання проблем організаційного, кадрового характеру та матеріально-технічного забезпечення в реставраційній галузі.

Розраховано на художників-реставраторів, науковців реставраційних, музейних, бібліотечних, архівних установ, викладачів та студентів спеціалізованих навчальних закладів.

УДК 7.025.4+069.444](477+100)(082)

ISBN 978-966-8257-09-8

ISBN 978-966-8257-11-1 (ч. 2)

©Національний науково-дослідний реставраційний центр України, 2018

ЗМІСТ

<i>Новікова Г.М.</i> НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО РЕСТАВРАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ УКРАЇНИ: ФОРМУВАННЯ, ЕТАПИ РОЗВИТКУ.....	3
<i>Ноженко В.Г., Кодьєва О.П.</i> ПЕРШИЙ ДИРЕКТОР ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РЕСТАВРАЦІЙНОЇ МАЙСТЕРНІ П.І. КОДЬЄВ.....	17
<i>Орлова Н.І., Шувалова Г.Ю., Яценко Г.С.</i> ДЕЩО З ІСТОРІЇ ПОБУТУВАННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЇ АКВАРЕЛІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «ПОЖЕЖА В СТЕПУ».....	20
<i>Откович Т.М.</i> РЕСТАВРАЦІЙНА СПРАВА ТА РЕСТАВРАЦІЙНА ОСВІТА В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ. ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН.....	24
<i>Павленко О.В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ УМОВ ЗБЕРІГАННЯ ТА СТАНУ ЗБЕРЕЖЕНОСТІ ПРЕДМЕТІВ МИСТЕЦТВА В МУЗЕЯХ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ.....	28
<i>Педченко В.О. Борисенко М.О.</i> ПРОБЛЕМИ РЕСТАВРАЦІЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ГРАФІКИ НА ПАПЕРОВІЙ ОСНОВІ НА ПРИКЛАДІ РЕСТАВРАЦІЇ ПРОЕКТІВ СТАНЦІЙ КИЇВСЬКОГО МЕТРОПОЛІТЕНУ.....	32
<i>Петрик О.О.</i> ШЕДЕВРИ ДРЕЗДЕНСЬКОЇ КАРТИННОЇ ГАЛЕРЕЇ, ВІДРЕСТАВРОВАНІ ФАХІВЦЯМИ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РЕСТАВРАЦІЙНОЇ МАЙСТЕРНІ УРСР (1945–1957 рр.).....	38
<i>Петрик Т.О., Грязнова Н.О.</i> ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ, ПОБУТУВАННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЯ ПОРТРЕТА БАТЬКА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА – ГРИГОРІЯ ШЕВЧЕНКА.....	42

<i>Пишчикайте Э., Петраускене Я., Вирпилайтене Э.</i> КИТАЙСКИЕ КСИЛОГРАФИИ ИЗ СОБРАНИЯ ЛИТОВСКОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО МУЗЕЯ: ИССЛЕДОВАНИЯ И РЕСТАВРАЦИЯ.....	50
<i>Погрібний А.О.</i> ДОСВІД РЕСТАВРАЦІЇ ТВОРІВ ЖИВОПИСУ З КОЛЕКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПОЛЕ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ».....	59
<i>Полунин Т.Н., Мицкевич А.Г., Моисеев Ю.Ф., Шабуня-Клячковская Е.В.</i> ИССЛЕДОВАНИЕ И РЕСТАВРАЦИЯ КАРТИНЫ «ПОРТРЕТ НЕИЗВЕСТНОГО В ЛАТАХ» РАБОТЫ НЕИЗВЕСТНОГО ХУДОЖНИКА ИЗ КОЛЛЕКЦИИ НАЦИОНАЛЬНОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО МУЗЕЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ.....	66
<i>Почеква А.І. Князева Ю.О.</i> РЕСТАВРАЦІЯ СКЛАДНИХ ПРОРИВІВ ПОЛОТНА У ВИПАДКАХ ЗСІДАННЯ ПОЛОТНА ТА РОЗХОДЖЕННЯ СТИКУ ПРОРИВІВ (НА ПРИКЛАДІ ПАМ'ЯТКИ ОЛІЙНОГО МАЛЯРСТВА «МОРСЬКИЙ ПЕЙЗАЖ», 1953 р.).....	73
<i>Проскураков В.А.</i> РЕСТАВРАЦІЯ КРИСЛА «ДУГА, СОКИРИ І РУКАВИЦІ» З КОЛЕКЦІЇ КРАСНОГРАДСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ім. П.Д. МАРТИНОВИЧА.....	80
<i>Проскураков В.А.</i> РЕСТАВРАЦІЯ КРИСЛА З КОЛЕКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА У м. СВЯТОГІРСЬКУ.....	85
<i>Пушкаш О.В.</i> ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ СТАЖУВАНЬ У НАЦІОНАЛЬНОМУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОМУ РЕСТАВРАЦІЙНОМУ ЦЕНТРІ УКРАЇНИ.....	92

<i>Радомська В.Р.</i>	ПРОБЛЕМАТИКА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЇ МИСТЕЦЬКИХ ПАМ'ЯТОК У СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА».....	97
<i>Распоіна В.О.</i>	ДОСЛІДЖЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ НАУКОВО- ДОСЛІДНОМУ РЕСТАВРАЦІЙНОМУ ЦЕНТРІ УКРАЇНИ КАРТИН З МУЗЕЮ-ФОРТЕЦІ КАСТЕЛЬВЕККІО У ВЕРОНІ (ІТАЛІЯ).....	103
<i>Регада Л.В., Митківська Т.І.</i>	ДОСЛІДЖЕННЯ МІКОЛОГІЧНОГО СТАНУ МУЗЕЙНИХ ПРЕДМЕТІВ, ЩО НАДІЙШЛИ НА РЕСТАВРАЦІЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО РЕСТАВРАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ УКРАЇНИ В 2015–2017 рр.....	110
<i>Рішняк О.Б., Садова О.Я.</i>	РЕСТАВРАЦІЯ СТІНОПІСУ ЦЕРКВИ СВ. ЮРА В ДРОГОБИЧІ.....	115
<i>Романюк Л.А.</i>	ЗБЕРЕЖЕННЯ МИНУЛОГО ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО: РЕСТАВРАЦІЯ ТВОРУ К. ТРУТОВСЬКОГО «ШЕВЧЕНКО – КОЗАЧОК У ПАНА ЕНГЕЛЬГАРДА».....	118
<i>Руденко І.І.</i>	ИЗ ОПЫТА РЕСТАВРАЦИИ ДОКУМЕНТОВ ВОЕННОГО ВРЕМЕНИ В «НАЦИОНАЛЬНОМ МУЗЕЕ ИСТОРИИ УКРАИНЫ ВО ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЕ. МЕМОРИАЛЬНЫЙ КОМПЛЕКС».....	123
<i>Сагайда О.Е.</i>	ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЯ ПРЕДМЕТА НА ПЕРГАМЕНТНІЙ ОСНОВІ «ДОКУМЕНТ УРБАНА VIII, ПАПИ РИМСЬКОГО, ВИДАНИЙ НА ІМ'Я АЛЬБЕРТА СТАНІСЛАВА РАДЗИВІЛЛА СТОСОВНО ЙОГО МАЄТКІВ ТІННО І ЧАБЕЛЛЯ».....	127
<i>Святець Г.О.</i>	ПОДРУЖЖЯ СКОРОПАДСЬКИХ: ПАРНІ ПОРТРЕТИ XIX ст. У ЗІБРАННІ СУМСЬКОГО ОБЛАСНОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ ім. НИКАНОРА ОНАЦЬКОГО (МИСТЕЦТВОЗНАВЧЕ ДОСЛІДЖЕННЯ).....	133
<i>Сеник Н.А.</i>	ГАПТОВАНИЙ АНТИПЕДІЙ. РЕСТАВРАЦІЯ ТВОРУ ЗІ ЗБІРКИ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ У ЛЬВОВІ ІМЕНІ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО.....	137
<i>Сердюк М.Ю.</i>	ОСОБЛИВОСТІ РЕСТАВРАЦІЇ ШКІРЯНИХ ПОСУДИН НА ПРИКЛАДІ БАКЛАГИ З КОЛЕКЦІЇ СУМСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ.....	141
<i>Скляр С.В.</i>	РОЗЧИЩЕННЯ СТАНКОВОГО ЖИВОПИСУ ВІД ПОВЕРХНЕВИХ ЗАБРУДНЕНЬ: ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ ДЕТЕРГЕНТІВ.....	148
<i>Славінська Г.О.</i>	ДО ПИТАННЯ АТРИБУЦІЇ СХІДНОГО ВОРСОВОГО КИЛИМА № ТК-192 З КОЛЕКЦІЇ МУЗЕЮ СХІДНОГО МИСТЕЦТВА – ВІДДІЛУ ЛЬВІВСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГАЛЕРЕЇ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ Б.Г. ВОЗНИЦЬКОГО.....	153
<i>Смірнова С.О.</i>	НАЦІОНАЛЬНЕ КУЛЬТУРНЕ НАДБАННЯ УКРАЇНИ В МУЗЕЙНИХ ЗАКЛАДАХ КРИМУ ТА ЙОГО РЕСТАВРАЦІЯ В 1955–2013 рр.....	160
<i>Стрельнікова С.О.</i>	СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕСТАВРАЦІЙНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ.....	164
<i>Тимченко Т.Р.</i>	МАТЕРІАЛИ МУЗЕЙНОЇ НАРАДИ 1928 РОКУ ПРО РЕСТАВРАЦІЙНУ СПРАВУ.....	169

<i>Тихинская О.А.</i>	СОВМЕСТНЫЕ ЛИТОВСКО-БЕЛОРУССКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УСЫПАЛЬНИЦЕ КНЯЗЕЙ РАДЗИВИЛЛОВ В 2016–2017 гг.....	173
<i>Тищенко Н.О.</i>	РЕСТАВРАЦІЯ РУШНИКА З НАПИСАМИ «КРОЛЕВЕЦЬ» І «І.Є. РИНДІН» З КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА «ГЕТЬМАНСЬКА СТОЛИЦЯ».....	178
<i>Трикоз О.А., Гурин К.В., Козовльова В.І.</i>	ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РЕСТАВРАЦІЇ МОНУМЕНТАЛЬНИХ КЕРАМІЧНИХ СКУЛЬПТУР У НАЦІОНАЛЬНОМУ МУЗЕЇ-ЗАПОВІДНИКУ УКРАЇНСЬКОГО ГОНЧАРСТВА В ОПІШНОМУ.....	183
<i>Хімка М.Й.</i>	ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА КОНСЕРВАЦІЇ ТВОРІВ ПІСЛЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ З ВІРМЕНСЬКОГО СОБОРУ НА ПРИКЛАДІ ІКОНИ «СТРАСТІ ХРИСТОВІ».....	187
<i>Цитович Д.В.</i>	ІКОНА «СВЯТА ВАРВАРА» З ВОЛИНСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ: ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЯ.....	195
<i>Чапля А.Є.</i>	ДОСЛІДЖЕННЯ МІКРОФЛОРИ ПОВІТРЯ У ФОНДОСХОВИЩАХ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ У ЛЬВОВІ ІМЕНІ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО.....	205
<i>Черная Н.В.</i>	РЕСТАВРАЦІЯ ДОКУМЕНТА «ДАРСТВЕННАЯ ГРАМОТА АЛЕКСЕЯ МИХАЙЛОВИЧА НА ВОТЧИНУ ИВАНУ ФРОЛОВУ 1676 г.».....	207
<i>Шевченко Н.О.</i>	ОПТИЧНІ ЕФЕКТИ НА ПОВЕРХНІ ДЕРЕВ'ЯНОЇ ПОЛІХРОМНОЇ СКУЛЬПТУРИ, ОЗДОБЛЕНОЇ В ТЕХНІКАХ КОЛЬОРОВИХ ЛАКІВ.....	214

<i>Шилейкиене В., Пишицайте Э.</i>	СТРАТЕГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ФОТООТПЕЧАТКА XIX ВЕКА.....	218
<i>Šimaitė R., Grabauskaitė L.</i>	IMAT APPLICATION IN ART CONSERVATION.....	227
<i>Шиянова Г.В.</i>	РЕСТАВРАЦІЯ ТА РЕКОНСТРУКЦІЯ ЧЕРВОНОФІГУРНОГО ОКСИБАФА ІЗ ЗОБРАЖЕННЯМ ПРОТОМ АМАЗОНКИ ТА КОНЯ (IV ст. до н.е.).....	232
<i>Шуліка В.В.</i>	ІСТОРІЯ РЕСТАВРАЦІЙНОЇ СПРАВИ НА СЛОБОЖАНЩИНІ.....	239
<i>Шутова О.С.</i>	РЕСТАВРАЦІЯ ІКОНИ «БОГОМАТІР НЕВ'ЯНУЧИЙ ЦВІТ».....	242
<i>Яремчук М.Р.</i>	РЕСТАВРАЦІЯ ДИЯКОНСЬКИХ ВРАТ «АНГЕЛ-ОХОРОНЕЦЬ» 1770-ті рр. с. ЖИРАВКА З КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ У ЛЬВОВІ ІМЕНІ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО.....	248
<i>Ясинецька О.М.</i>	ОСОБЛИВОСТІ РЕСТАВРАЦІЇ КОПІЇ ЗАРВАНИЦЬКОЇ ЧУДОТВОРНОЇ ІКОНИ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ (1922 р.), НАПИСАНОЇ ПЕТРОМ ХОЛОДНИМ.....	253
<i>Ятченко Л.Н.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЇ ТВОРУ В.М. МАКСИМОВИЧА «РАБ».....	262
<i>Закусило О.М.</i>	КОНСЕРВАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ДЕРЕВИНИ.....	274

Коваленко Т.В.

ПРО ВИКОНАННЯ РЕСТАВРАЦІЙНИХ РОБІТ НА КРАТЕРІ,
ПІВДЕННА ІТАЛІЯ, IV ст. до н.е., З НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ
МИСТЕЦТВ ІМЕНІ БОГДАНА ТА ВАРВАРИ ХАНЕНКІВ.....278

Мацуї Н.О., Бичко Т.А.

З ІСТОРІЇ РЕСТАВРАЦІЇ ПОРТРЕТА ВАСИЛЯ ЖУКОВСЬКОГО
РОБОТИ КАРЛА БРЮЛЛОВА.....287

Травнікова Ж.М.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЯ ФОТОРЕПРОДУКЦІЇ
ДО ФІЛЬМУ «СПАРТАК» (1926) ТУРЕЦЬКОГО РЕЖИСЕРА
МУХСІН-БЕЯ ЕРТУГРУЛА (ERTUGRUL MUHSIN BEY).....292

Хребтенко М.С.

ПРО ДЕЯКІ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ІКОНИ XVIII ст. «СВЯТИЙ МИКОЛАЙ» З КОЛЕКЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ.....298

Зміст.....302

І, нарешті, актуальним є питання підняття статусу людей унікальної професії, назва якої – художник-реставратор. Цьому сприяло б запровадження в Україні 27 червня професійного свята – Дня реставратора України, почесного звання «Заслужений реставратор України».

За підтримки Комітету з питань культури і духовності Верховна Рада України 08.02.2018 р. № 2287-VIII прийняла постанову «Про відзначення пам'ятних дат та ювілеїв у 2018 році», відповідно до якої на державному рівні ми святкуємо 80-річчя від дня заснування Національного науково-дослідного реставраційного центру України.

Це вагома оцінка діяльності українських реставраторів у збереженні національного історико-культурного надбання з музейних скарбниць України.

МАТЕРІАЛИ МУЗЕЙНОЇ НАРАДИ 1928 РОКУ ПРО РЕСТАВРАЦІЙНУ СПРАВУ

Тимченко Т.Р.

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
м. Київ, Україна

У особових архівах музейних діячів Києва зберігається машинописний текст – «Матеріали наради музейних робітників м. Києва до Всеукраїнської музейної наради» 1928 р. Сучасний історик А.С. Яненко відзначає чіткість у формулюванні структури й напрямків діяльності музейних закладів, а також інших аспектів музейної справи, які не втратили своєї актуальності й донині.

Щодо організації реставраційної справи, слід відзначити глибоке усвідомлення мети наукової музейної реставрації, її тісного зв'язку із завданнями музейного зберігання. Значний внесок у підготовці цих матеріалів належить директору ВМГ, археологу П.П. Курінному. Фактично плани розбудови реставраційної справи у всеукраїнському масштабі базувалися на досвіді праці Реставраційної майстерні Музею культур та побуту, заснованої 1 травня 1924 р., яка у зв'язку з організацією заповідника «Всеукраїнський музейний городок» (1926) була перейменована на **Реставраційну майстерню ВМГ**, але іноді іменувалась і як **Всеукраїнська реставраційна майстерня**. Спочатку діяв відділ реставрації станкового живопису (М.І. Касперович), наприкінці 1926 р. відкрито відділ реставрації творів шиття й тканини (О.І. Більська), а в 1927 р. – реставрації виробів з металу (Д.М. Трипільський). Реставратором живопису з 1927 р. став мистецтвознавець К.І. Кржемінський, з

1928 р. помічником реставратора — Тодось, а фотографом — Іван Касперовичі (сини М.І. Касперовича). Реставраційна діяльність закладу базувалася на принципах поваги до автентичності, відрізнялась обережністю та виваженістю. Окрім реставрації, РМ ВМГ провадила різноманітну науково-дослідну й культурно-просвітницьку роботу у співробітництві з рядом установ та науковців Києва. Починаючи з 1924 р., сфера діяльності РМ поширилася на інші музеї Києва, а також Чернігова й Харкова (планувалося охопити музеї Житомира, Бердичева, Умані, Одеси, Полтави, Дніпропетровська).

Після фактичного припинення існування РМ ВМГ (1931) інша організація на теренах ВМГ — **Всеукраїнська художньо-реставраційна репродукційна майстерня (ВХРРМ)**, підпорядкована НКО УРСР, до названих вище напрямків діяльності додала реставрацію пам'яток архітектури та монументального живопису, а також виготовлення копій (у фарбах й гіпсових муляжах) пам'яток матеріальної культури та художніх творів для продажу туристам, забезпечення провінційних музеїв та антирелігійних виставок. Директором її був відомий музейний діяч М.Г. Вайнштейн; реставраторами — К.І. Кржемінський, О.І. Більська, Д.М. Трипільський, М.І. Касперович; К.В. Мощенко (реставратор архітектури). Усі працівники, окрім практичної реставрації, розробляли наукові теми, співпрацюючи з фахівцями інших організацій. Планувалося поширити діяльність на інші міста України. ВХРРМ, заснована у вересні 1931 р., у 1933 р. була ліквідована у зв'язку з репресіями серед працівників ВМГ. Але й надалі на теренах ВМГ продовжувала існувати реставраційна майстерня. Як з'ясувала О. Романова, саме тут у 1935 р. М. Касперович з помічниками провів реставрацію єгипетських саркофагів.

РМ ВМГ та ВХРРМ, окрім значної за обсягом реставраційної праці, що виконувалася на високому професійному рівні та базувалася на принципах поваги до автентичності, провадили різноманітну діяльність у таких напрямках:

- 1) регулярний огляд стану збереженості та складання списків експонатів музейних зібрань з проектом їх реставрації; первісна експертиза творів під час цих оглядів;
- 2) постійний контроль мікроклімату експозиційних та фондових приміщень, вироблення режиму зберігання та спеціальних меблів;
- 3) науково-дослідна робота в галузі реставрації: перевірка дії різноманітних реактивів та природних факторів на спеціально виготовлених дослідних зразках; різних речовин щодо їх придатності для реставрації (клеїв для закріплення й дублювання, антисептиків для клею; речовин для дезінсекції дощок) та вивчення впливу дезінсекторів на фарбовий шар; розробка методів мікрофотознімання руйнувань живопису;
- 4) науково-дослідна робота в галузі дослідження техніки й технології творів українського малярства, шиття й тканини, кераміки, давньоєгипетських саркофагів, у тому числі проведення мікрохімічних аналізів, для чого запрошено хіміків;
- 5) розробка реставраційної документації;
- 6) складання бібліографії та збирання рецептури з реставрації;
- 7) підвищення кваліфікації працівників у провідних організаціях того часу;
- 8) просвітницька робота: навчання музейних робітників шляхом проведення семінарів з музеєзнавства та

консервації, навчання аспірантів та студентів КДХІ; популяризація знань шляхом проведення реставраційної виставки у ВМГ (1928—1929) й видання каталогу до неї (детальніше див. мою публікацію у «Пам'ятках України», 2001, ч. 4). Реставраційні заклади на теренах ВМГ діяли в річищі цілісної традиції київської школи реставрації музейного напрямку. Теоретичний і практичний доробок їх, хоча й не дійшов до нас у повному обсязі, дозволяє зробити висновки про високий науковий рівень та величезний обсяг проробленої праці, про тісні контакти з установами ВУАН.

Отже, ті частини «Матеріалів наради музейних працівників 1928 р.», де йдеться про організацію реставраційної справи, відображають, з одного боку, уже напращований досвід, а з іншого — є планами на майбутнє: *«Посада реставратора утворюється в великих музеях. Цю посаду мусить опосідати художник з спеціальною освітньою і технічною підготовкою та практичним стажем в галузі реставрації. Обов'язками реставратора є: провадити наукове спостереження в галузі лікування і монтажу речей; розроблювати заходи консервування, ставити діагностику хвороб речей; провадити фактичну реставрацію першої та другої категорії; завідувати реставраційною майстернею, дезінфекційною та ізоляційною камерами. Посада реставратора заміщається по конкурсу (...)*

Комісія вважає категорично потрібним централізувати реставраційну справу Києва в одній майстерні. Ця майстерня повинна бути центральною, експериментальною реставраційною розвиненого типу, а саме: мати відділи: реставрації пам'яток монументального характеру (архітектура, мозаїка, фреска й т. ін.), станкового малярства, кераміки, шкля, каменя, книги, шиття й тканини, дерева. Додатковим закладом при майстерні повинні бути: муляжна майстерня, експозиційна майстерня, фотографічна та дезкамера. Реставраційна майстерня повинна мати авторитетну Реставраційну Раду, певний план праці, певні методи праці, штат реставраторів для обслуговування периферії. Конкретно в найближчий час організація майстерні може бути досягнута відкомандируванням штатних реставраторів до Центральної Реставраційної Майстерні, виробленням на їх спільній нараді, під керівництвом Реставраційної Ради, певного плану праці, певних методів, за якими повинна переводитись праця штатними реставраторами по всіх музеях м. Києва. Центральна Київська Реставраційна майстерня розуміється Комісією не яко заклад, що концентрує всю реставраційну роботу в одному пункті, а яко об'єднання всіх реставраційних сил міста Києва для переведення оздоровлення музейного фонду під єдиним високоавторитетним науковим доглядом за загальним планом, за єдиними методами.

Техніка переведення реставрації при такій організації буде така:

- 1) Спеціалістами реставраторами робиться огляд музейного й позамузейного фонду м. Києва, відповідним чином кваліфікується щодо ступеня їх вартості й руйнування.

- 2) На підставі зазначених матеріалів Центральною Реставраційною Майстернею розробляється єдиний план лікування музейного фонду, що починає виконуватися під науковим доглядом Реставраційної Ради, всіма об'єднаними навколо Реставраційної Майстерні силами.

3) Речі, що можуть бути надіслані на репарацію в майстерню, надсилаються в черзі виклику до РМ. Речі, стан яких не припускає їх перевезки до Реставраційних майстерень, монтуються реставраторами на місці їх знаходження.

Київська Реставраційна Рада складається з директора Реставраційної Майстерні, Зав. Відділами Реставраційної Майстерні, вчених реставраторів-експериментаторів, вчених реставраторів, представника Археологічного Комітету, Інспектора по охороні пам'яток культури. Як принцип, Майстерня повинна висунути в своїй діяльності переведення робіт над пам'ятками світового значення, запрошуючи представника відповідної галузі знання з закордону, для пам'яток, що мають величезне значення для інших Рад[янських] Республік Союзу – в присутності експерта від установ відповідних Республік. Для праць, що виконуватимуться для різних музеїв Києва – в присутності представника цього Музею.

У Харкові, Одесі повинні бути зорганізовані майстерні централізованого типу (...). При великих збірках повинні бути реставратори для монтажу речей, при всіх музеях штатами музею повинна бути передбачена монтажна сила. Музеї периферії щодо реставраційних робіт повинні бути обслужені в своїх потребах одною з цих трьох реставраційних майстерень, по вибору їх самих та в залежності від досконалості організації цих майстерень. В кошторисах провінційних музеїв повинна бути передбачена відповідна достатня сума на реставраційні роботи.

В коло обов'язків реставраційних майстерень повинно бути включено розробку програмів переховання та консервування речей муз. фонду, випробування рецептури консервування та експертна робота для музею».

Найбільш важливим є те, що в Матеріалах музейної наради висловлено сподівання на організацію Центральної реставраційної майстерні як об'єднання різних музейних реставраторів навколо вже існуючої майстерні ВМГ. Центром, навколо якого мали об'єднатися реставратори, повинна була стати РМ ВМГ; це мало покласти край непрофесійним реставраціям та кустарництву. Однак унаслідок злочинної державної політики і РМ ВМГ, і ВХРРМ були розформовані, а більшість працівників репресовані.

Наприкінці 1938 р. було організовано **Центральні державні науково-дослідчі реставраційні музейні майстерні** при Управлінні культури РНК УРСР, що стали центральним закладом у галузі реставрації музейних рухомих пам'яток, а працівники їх, окрім безпосереднього реставраційного втручання, здійснювали моніторинг стану музейних збірок, провадили наукову й експертну роботу. І лише на початку 1990-х років, з набуттям Україною незалежності, змогли повністю втілитись у життя ідеї провідних українських музейників, висловлені в 1928 році, – було створено Національний науково-дослідний реставраційний центр з філіями у Львові, Одесі й Харкові, який став дійсно координуючим центром, де розробляють методологію реставрації та музейного зберігання творів образотворчого й ужиткового мистецтва.